

3 (Sem-5/CBCS) SKT-HC 2

2022

SANSKRIT

(Honours)

Paper : SKT-HC-5026

(Sanskrit Grammar)

Full Marks : 80

Time : 3 hours

The figures in the margin indicate full marks
for the questions

UNIT—I

(General Introduction to Vyākaraṇa, Sivasūtra,
Paribhāṣā, Sandhi)

(Marks : 20)

1. Answer any *three* of the following questions as
directed : $1 \times 3 = 3$

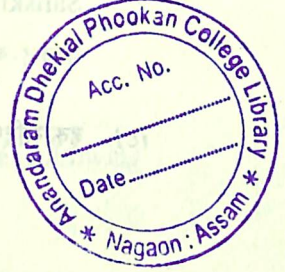
यथानिर्देशं निम्नलिखितेषु प्रश्नत्रयस्य उत्तरं देयम्—

(a) The Sūtra which forms प्रत्याहार is _____.

(Fill in the blank)

प्रत्याहार-विधायकं सूत्रमस्ति _____ ।

(रिक्तस्थानं पूरयत)

(2)

(b) How many external efforts are there in Sanskrit Grammar?

संस्कृत-व्याकरणे बाह्यप्रयत्नाः कतिविधाः सन्ति?

(c) हकारादिष्वकार _____ संज्ञकः।

(Fill in the blank)

(रिक्तस्थानं पूरणीयम्)

(d) Who authored the 'Prayogaratnamālā-vyākaraṇa'?

'प्रयोगरत्नमाला-व्याकरणं' केन लिखितमस्ति?

(e) Write the Sūtra which forms वृद्धिसंज्ञा.

वृद्धि-संज्ञा-विधायकं सूत्रं लिख्यताम्।

(f) How many letters are there in the प्रत्याहार 'र'? Name them.

'र' प्रत्याहारे कति वर्णाः सन्ति? नामोल्लेखः कार्यः।

2. Write a short note on विभाषा-संज्ञा.

विभाषा-संज्ञा-विषये संक्षिप्ता टिप्पणी विधेया।

Or / अथवा

Name the vowel mentioned in the Śivasūtras which is considered to be an इत्.

शिवसूत्रेषु निर्दिष्टः इत्संज्ञकः स्वरवर्णः लेखनीयः।

A23/309

(Continued)

(3)

3. Write short notes on any two of the following : 5

अधस्तनेषु द्वयोः संक्षिप्तटिप्पणी विधेया—

संहिता ; टि ; उपधा ; निपातः।

Or / अथवा

Elucidate the idea contained in the following sentence :

अधोलिखितवाक्यस्य आशयः स्पष्टीक्रियताम्—

“उपदेश आद्योच्चारणम्।”

4. Explain, with examples, any two of the following : 10

अधस्तनेषु सोदाहरणं सूत्रद्वयं व्याख्यायताम्—

इको यणचि ; वृद्धिरेचि ; अकः सवर्णे दीर्घः ; अचो रहाभ्यां द्वे।

Or / अथवा

Assess the 'Śārasvatavyākaraṇa' as a non-Pāṇinian Sanskrit Grammar.

अपाणिनीयव्याकरणरूपेण 'सारस्वतव्याकरणं' सविस्तरमालोच्यताम्।

Or / अथवा

Name the Sandhis and Sandhisūtras of the following examples :

अधोलिखितोदाहरणानां सन्धिनामानि सन्धिसूत्राणां च नामानि लेखनीयानि—

हरेऽव ; उपोषति ; प्राच्छति ; गङ्गौषः ; नीलोत्पलम्।

A23/309

(Turn Over)

Or / अथवा

Name the Sandhis and Sandhisūtras of the following examples :

अधोलिखितोदाहरणानां सन्धिनामानि सन्धिसूत्राणां च नामानि लेखनीयानि—

हरेऽव ; उपोषति ; प्राच्छति ; गङ्गौघः ; नीलोत्पलम्।

A23/309

(Turn Over)

(4)

UNIT—II

(Natvavidhi and Satvavidhi)

(Marks : 10)

5. Write the correct forms of any *ten* words from the following :

अधस्तनेषु दशपदानां शुद्धं रूपं लेखनीयम्—

प्रौढाणाम्/प्रौढानाम् ; प्रभवाणि/प्रभवानि ; वृत्रहणौ/
वृत्रहनौ ; चतुर्षु/चतुर्षु ; परिभवेन/परिभवेण ; वर्षभोग्येन/
वर्षभोग्येण ; भीषणम्/भीषणम् ; रागेण/रागेण ; प्रयानम्/
प्रयाणम् ; एतादृशेण/एतादृशेण ; पुष्पाति/पुष्पाति ;
प्रणिधानम्/प्रनिधानम् ; भिक्षुकाणाम्/भिक्षुकानाम् ;
शूर्पनखा/शूर्पणखा ; रूप्यकानि/रूप्यकाणि ।

6. Write the correct forms of any *ten* words from the following :

अधोलिखितेषु दशपदानां शुद्धं रूपं लिख्यताम्—

नदीषु/नदीसु ; धनूंषि/धनूंषि ; अन्येषाम्/अन्येषाम् ;
विदुषः/विदुसः ; तुरासाट्/तुराषाट् ; व्यष्टभत्/व्यष्टभत् ;
चिकीर्षः/चिकीर्षः ; पिपठीषु/पिपठीसु ; गोसु/गोषु ;
वधुषु/वधूसु ; हवींसि/हवींषि ; चक्षुसा/चक्षुषा ; पुंषु/
पुंसु ; पिपासा/पिपाषा ; विदुसा/विदुषा ; आशीषः/
आशीसः ; भूयांषि/भूयांसि ; वेधषम्/वेधसम् ।

A23/309

(Continued)

(5)

UNIT—III

(Declension, Conjugation and Roots)

(Marks : 25)

7. Answer any *four* of the following : 1×4=4

अधस्तनेषु चतुर्णाम् उत्तराणि लिखत—

- (a) Write the case and number of the following words :

अधस्तनस्य पदद्वयस्य विभक्तिं वचनं च लिखत—
महताम् ; वाचि ।

- (b) Write the gender and case-ending of the following words :

अधोलिखितयोः पदयोः लिङ्गं विभक्तिं च लिखत—
चतसृभिः ; त्रीन् ।

- (c) What form the root दा takes in the third person plural number of लट्लकार?

'दा'-धातोः लट्लकारस्य प्रथमपुरुषस्य बहुवचने किं रूपं भवति?

- (d) Write the correct form of the root प्रच्छ् in the third person singular number of लृट्लकार.

'प्रच्छ्'-धातोः लृट्लकारस्य प्रथमपुरुषैकवचने रूपं लिख्यताम् ।

A23/309

(Turn Over)

(6)

(e) Write the crude (प्रातिपदिक) forms of the following words :

निम्नलिखितयोः पदयोः प्रातिपदिकं लिखत—

विद्यार्थी ; विश्वकर्मा।

(f) Write the feminine forms of the following words :

अधस्तनानां पदानां स्त्रीलिङ्ग-रूपाणि लिखत—

सहपाठी ; विद्वान् ; भूयान्।

(g) Write the genitive declension of the word 'मातृ' in all the three numbers.

'मातृ'-शब्दस्य त्रिषु वचनेषु षष्ठ्यन्तं रूपं लिखत।

8. Answer any *three* of the following :

अधस्तनेषु त्रयाणाम् उत्तराणि लिखत—

2×3=6

(a) Fill in the blanks with dative singular :

चतुर्थ्याः एकवचने अधस्तनानां पदानां रूपं लिखित्वा रिक्तस्थानं पूर्यत—

मनस् _____।

सरित् _____।

मन्त्रिन् _____।

युष्मद् _____।

A23/309

(Continued)

(7)

(b) Point out the number of the following words :

अधोलिखितानां पदानां वचनं निर्दिशत—

मती ; प्रभू ; दिशः ; वारिणी।

(c) Write the gender, case-ending and number of the following pronouns :

निम्नलिखितानां सर्वनामपदानां लिङ्गं, विभक्तिं वचनं च लिखत—

कया ; सर्वाभिः ; अनया ; कस्याम्।

(d) Fill in the blanks with correct declension (according to number) :

यथोचितं शब्दरूपं विलिख्य रिक्तस्थानं पूर्यत (वचनानुसारम्)—

मम _____।

अस्मिन् _____।

त्वयि _____।

यस्मै _____।

(e) Decline लता in instrumental (in all numbers) :

'लता'-शब्दस्य तृतीयाविभक्तौ त्रिषु वचनेषु रूपाणि लिखत।

A23/309

(Turn Over)

9. Write the forms of *either* √सेव् in लोट् in all numbers and all persons or the forms of √कृ in लङ् in all numbers and all persons.

‘सेव्’-धातोः लोट्लकारे अथवा ‘कृ’-धातोः लङ्लकारे सर्वेषु पुरुषेषु वचनेषु च सर्वेषु रूपाणि लिख्यन्ताम्।

Or / अथवा

Match the following :

अधस्तनानि पदानि यथोचितं योजयत—

वारि	नपुं०
दाताः	नपुं०
पयः	पुं०
महिमा	नपुं०
कर्म	स्त्री०
दधि	पुं०
धेनुः	पुं०
नीतिः	पुं०
शिशुः	स्त्री०
आत्मा	नपुं०

10. Write any one of the following :

अधस्तनेषु कश्चन एकः समाधेयः —

- (a) Write the feminine declension of the word ‘Bhavat’ in all numbers and all Vibhaktis.

‘भवत्’-शब्दस्य स्त्रीलिङ्गे सर्वेषु वचनेषु सर्वासु च विभक्तिषु रूपाणि लिखत।

- (b) Decline तत् in all विभक्तिस, वचनस and लिङ्गस.
‘तत्’-शब्दस्य लिङ्गत्रये, सर्वासु विभक्तिषु सर्वेषु वचनेषु च रूपाणि लेखनीयानि।

- (c) Decline राजन् in all विभक्तिस and all वचनस.
‘राजन्’-शब्दस्य सर्वासु विभक्तिषु सर्वेषु वचनेषु च रूपाणि लिख्यन्ताम्।

- (d) Write the forms of √शी in लट् and विधिलिङ् in all numbers and all persons.

शी-धातोः लट्लकारे विधिलिङ्लकारे च सर्वेषु वचनेषु सर्वेषु पुरुषेषु च रूपाणि लिखत।

UNIT—IV

(Vibhaktiyarthaprakaraṇa and Samāsaprakaraṇa)

(Marks : 25)

11. Answer any three of the following : 1×3=3

अधस्तनेषु त्रयाणाम् उत्तराणि लिखत—

- (a) समासs are divided in _____ main categories.
(Fill in the blank)

समासाः मुख्यतया _____ भागेषु विभक्ताः सन्ति।
(रिक्तस्थानं पूरयत)

(b) The words joined together are called _____.

(Fill in the blank)

परस्परं संयुक्तानि पदानि _____ कथ्यन्ते।

(रिक्तस्थानं पूरणीयम्)

(c) The expanded form of Samāsa is called _____.

(Fill in the blank)

समासस्य विस्तृतं रूपं _____ कथ्यते।

(रिक्तस्थानं पूरयत)

(d) प्रातिपदिकार्थं _____।

(Fill in the blank)

(रिक्तस्थानं पूरयत)

(e) Which विभक्ति is connected to सम्बन्धपद?

सम्बन्धपदेन का विभक्तिः संबद्धा अस्ति?

(f) “मोक्षे इच्छास्ति” is an example of _____ आधार.

(Fill in the blank)

“मोक्षे इच्छास्ति” इति वाक्यं _____ आधारस्य एकम् उदाहरणमस्ति।

(रिक्तस्थानं पूरयत)

12. Define कर्ता and state the विभक्तिs used in कर्तृकारक. 2

कर्तुः लक्षणं प्रदाय कर्तृकारके प्रयुक्तायाः विभक्तेः उल्लेखः क्रियताम्।

Or / अथवा

Show the difference between सन्धि and समास.
सन्धिसमासयोः भिन्नतां दर्शयत।

13. State the compounded forms of any five of the following : 5

अधस्तनेषु पञ्चानां समस्तपदानि लिखत—

पञ्चानां गवां समाहारः ; कृष्णस्य सर्खा ; पिता च माता च ;
पाणी च पादौ च ; पूर्वस्यां शालायां भवः ; कृष्णस्य समीपम् ;
विष्णोः पश्चात् ; शक्तिम् अनतिक्रम्य।

14. Expound and name the समासs in any five of the following : 5

अधोलिखितेषु पञ्चानां विग्रहवाक्यं समासनाम च लिखत—

यूपदारु ; हरित्रातः ; गोहितम् ; अधिहरि ; ससखि ;
सचक्रम् ; अनुरूपम् ; रथिकाश्वारोहम् ; पीताम्बरः।

15. Explain, with examples, any two of the following Sūtras : 10

अधस्तनेषु सोदाहरणं सूत्रद्वयं व्याख्यायताम्—

आधारोऽधिकरणम् ; कर्तुरीप्सिततमं कर्म ; चार्थे द्वन्द्वः ;
अव्ययीभावे चाकाले ; साधकतमं करणम् ; स्वतन्त्रः कर्ता।

Or / अथवा

Define समास. What are the conditions to form an अव्ययीभाव समास? Explain with suitable examples.

समासस्य लक्षणं लिख्यताम्। अव्ययीभावसमासः कदा भवति? सोदाहरणं व्याख्यायताम्।

